

na vse kraje debela enako ne razrašajo. Že lubje naznanja po svoji hrapavosti severno stran, in če je drevo odžagano, se vidi, da letine niso popolnoma enako okrogle okrog steržena, ampak proti severju so ožje, proti jugu pa širje, in tako se vidi, da je steržen proti severju rinil. To dela večja solnčna vročina na južni strani; zato se drevo na južni strani bolj redi kakor na severni, letni okrogli so večji in širji, na nasprotni strani pa manjši in ožji. Potem takem je pa tudi les na severni strani terji; zato se žagance ne zveržejo in se ne krivijo, če se poprek od južne proti severni strani žagajo. Za tisto stran, kjer ima les največ terpeti, naj se tedaj severna stran obrača.

O tominsko-cerkljanski cesti nadalje.

Iz nemškega Ruta 20. rož. (Po naključni zakasnjeno). V 22. in 23. listu „Novic“ prosi nek cerkljansk domoljub za nasvêt, in v 1. stavku dokazuje: 1) da je položna dolina od Cerknega do sv. Lucije, in da reka Idrica ne teče čez hribe; 2) da cerkev tominska in Reka-Ravne nižje ležite kot Hum in Bučova, da torej podperajne ceste pervega načerta ni pametno in je sebično; 3) da hrib bukovski je peščen in cesta snegu in plazovom izpostavljena.

K 1) more se res spoznati, da vode tekó le navzdol, in da vasi pri rekah nižje stojé kakor vasi na hribih;

k 2) rečem, hvala Bogu, da je hribe in doline ustvaril in tamkaj ljudi vselil, čast pa Tomincom, da so cesto čez peščeni Hum že skoraj dogotovili;

k 3) se mi čudno zdí, da more kdo govoriti o „zapertji ceste skoz 4 mesce“, ker namenjena cesta nima iti čez hrib Kojico, ampak skoz Laharn. V drugem sestavku spoznava gori omenjeni domoljub enako daljavo obojih načertov; vprašam le: ali ni od sv. Lucije do Tribiša (po Arkadii) že kolovoz, od Želina do Loke tudi? Toraj je le ceste od Želina do Tribiša še treba, kake 3 ure hodá, kjer zvonaj 10 raztresenih hiš ni nobene vasi, pa bi cesto tako težko bilo izpeljati, da bi bili stroški tega ovinka večí kot stroški cele iz Tomina do Podberda namenjene ceste.

Vas, predragi domoljub, ki pravite: „Ne bodimo si ptujci, ker vsak ne more imeti, česar si želí; izdelajmo si zdaj cesto po ravnini od sv. Lucije do Cerknega, za kake leta bomo pa uno od Tomina do Podberda izpeljali“ vprašam le: Koliko želite še dati Cerkljanom, ki so že v zavezi s Kranjem, in koliko Tomincom? in kateri je namen cest, da se pravica skaže vsem? Martin Burger.

Nekteri govori iz državnega zbora.

Govor gosp. dr. Rieger-a, v zbornici poslancov 19. junija. *)

Predsednik. Gosp. poslanec Rieger ima sedaj besedo.

Poslanec dr. Rieger (iz Českega). Slavni odbor je dovolil gosp. poslancu Smolku izreči se o stajališču, ki so ga on in njegovi rojaki v tem zboru zavzeli. Upam, da bo meni to isto dovoljeno. Služil se bom vašega potepjenja, kolikor mogoče, le malo.

Predsednik. Opominjam gosp. poslanca, da je bilo zelo proti moji volji, da je gosp. dr. Smolka toliko govoril, zato sem ga zavrnil, naj govori le o tem, za kar gré. S potepljenjem zbornice in predsednika se je napak ravnalo. Prosim Vas tedaj, da ne zahajate predelec, ampak se, kolikor mogoče, držite stvari, o kateri hočete govoriti.

Poslanec dr. Rieger. Nadjam se, da se bom deržal stvari, nadjam se pa tudi, ako bi se mi v mojem govoru zazdelo potrebno, povedati kaj za opravičenje dosedanjega ponašanja mojega in mojih rojakov, da mi bote gosp. predsednik dovolili tisto svobodnost govorjenja, ki ste jo dopu-

stili gosp. poslancu Smolku. (Klici: dá, dá! in pravo! na levi). Moja gospôda, jaz mislim, da je to tem bolj potrebno, ker je zadnji čas popolnoma v navado prišlo, očitati nam, da gremo rakovo pot, da smo rakovci, sovražniki svobode, ljudje, ki koperné za fevdalizmom (grajšinskim gospodstvom), ki nasprotujejo vsem svobododušnim težnjam, — ko konkordatovce in ultramontance tega zbora itd. Jaz mislim, da je treba odgovoriti na vse te psovke, da je treba razložiti in natanko obznačiti naše stajališče, ki smo ga proti svobododušnim predlogom gosp. dr. Mühlfeldovim zavzeli. Ni težko poljskim poslancom pustiti na sebi graje nesvobododušnosti, ker vé celi svet, da Poljci, tako sloveči zavolj svobodoljubja, glasujejo z nami Čehi skoraj v vseh vprašanjih. Stvar ta se razjasnuje prosto tako-le: Mi smo sinovi enega ter istega velicega plemena, imamo enake politične in narodne potrebe; odtod tudi dohaja, da zdaj v državnem zboru skupaj glasujemo, kakor smo skupaj glasovali leta 1848 skoraj v vseh zadevah, posebno kar se je tikalo deželne samostojnosti. Čudno je, da ravno nam, ki smo skoraj brez izjeme kmečki in meščanski sinovi, se tolikrat očita, da težimo za fevdalizmom in Bog vedi, kakimi še aristokratnimi (vélikogospôskimi) napravami; kar bi bilo laglje umeti, ako bi se očitalo našim sosedom, ki imajo več aristokratov (vélikogospôde) med seboj.

Prehajam zdaj na predmet današnje razprave. Gospod Mühlfeld-ovi predlogi zadevajo vprašanja, ki se sicer v ustavnem življenju imenujejo skupaj temeljne pravice. Pod tem imenom so vzete skoraj v vse današnje državne ustave, posebno v ustavo, izdano po frankobrodskem parlamentu, v katerem je tudi naš sedanji državni minister sodeloval. Bilo me je čudo, spoznavam to očitno, da Nj. prevzvišenost, naš častiti državni minister, ki je v Frankobrodu brez dvojbe glasoval za te temeljne pravice, ni skerbil, da bi se bile vzele v našo februarško ustavo. Da se je to zgodilo, današnje debate ne bi bilo treba. Zares ne umem, zakaj ta stvar ni djana v našo ustavo. Jeli zato, ker niso hotli sploh veljavnih pravil za vse dežele ustanovljati, ali zadnjič zato, da se častitim zbornikom tega zbora ponudi priložnost, ponašati se z lepimi govori o teh zanimivih zadevah, kakor so: svoboda misli in tiska, odgovornost ministrov in kakor se ta celi svobodniški katekizem dalje glasi? Pri meni malo vagnejo take zasluge. Vi veste, moja gospôda, da so v našem kromeriškem parlamentu ne celó brez sodelovanja mojega in še enega člana našega sedanjega ministerstva načertane in prijete temeljne pravice. Najdejo se pa te reči v vsaki knjigarnici, ter je lahko dobiti jih, pa ta ali uni §. teh temeljnih pravic zboru predložiti. To je najceneji način, zaslužiti si nesmrtnost, oviti se z lovorom svobodoljubja. (Nemir na levi). Če se kdo bojí, prijeti temeljne pravice, ki jih je kromeriški zbor načertal, more, če mu nemško serce tako zahteva, izbrati frankobrodski, ter nam predložiti ta ali uni §. tistih pravic. Tako stoji stvar. Moja volja nikdar nikoli ni bila, upirati se tem načelnim ustavnovam. Temveč, kakor sem rekel, bilo bi mi ljubo, ako bi jih bil prevzvišeni gospod minister dal že v ustavo postaviti. Al to se, žalibog, ni zgodilo; pa zato mislim, da bi vendar bolje bilo, da se ti predmeti, ki so po moji misli ustavni predmeti, prideržijo popolnemu državnemu zboru. Zakaj, kakor stvar zdaj stoji, moremo le kerpariti; pa Bog vedi, bodo li se ti prikerpani zakoni, ako se poterdijo, ujemali s sistemo naše državne ustave, kadar jo bomo prijemali ko celoto. Ker tega zbora ne deržimo za popolno državno svetovavstvo, moremo te načela, kakor jih je gosp. poslanec Mühlfeld predložil presojevati in skleniti le ko proste zakone; jaz in moja stranka v tem oziru nimamo čisto nič proti njim. Da smo mi popolno državno svetovavstvo, mi bi brez pogoja glasovali, da naj se sestavi ustavni odbor, ki bi te temeljne pravice v sistemo poredil, ter jih, ko logično celoto, uverstil v posebnem poglavju v ustavo. Al žali Bog,

*) V poslednjih „Novicah“ pri govoru Smolkovem namesti 28. junija beri 19. junija.